

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrť leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 15. septembra 1893.

Politiški oddelek.

Levičarski jezikovni predlog.

II.

Scharschmidov jezikovni predlog je bil obležal v odseku in tudi se mnogi nadejajo, da tudi obleži predlog, katerega bode stavil Plener. Nam se pa to ne zdi prav verojetno. Proti Scharschmidovemu predlogu bili so Poljaki in to le iz ozira na druge Slované, zlasti na Čehe. Njim samim je pa predlog precej ugajal, kajti ž njim bi se priznale zakonito prednosti poljščine, katere ima sedaj v Galiciji. Poljaki bi se torej lažje branili pred vedno bolj probujajočimi se Rusini. Tedaj, ko je Scharschmid stavil svoj predlog, so češki narod zastopali samo Staročehi, kateri so bili najboljši prijatelji Poljakov. Naravno je, da so njim na ljubo Poljaki odrekli levičarjem podporo, posebno ker so od čeških zastopnikov v raznih važnih stvareh pomoči pričakovali. Od tega časa so se pa razmere že marsikaj spremenile. Mladočehi tirajo politiko, ki Poljakom ni prav nič po godu. Zaradi tega se pa tudi Poljaki nanje ne ozirajo in bolj iščejo pomoči pri levičarjih. Tudi pri Poljakih velja pregovor, meni je srajca bližje nego suknja, najprej so poljske koristi, potem še le pridejo druge na vrsto. Če levičarji več dajo Poljakom, nego Čehi, zakaj bi jih torej ne podpirali. Zaradi tega je pa verojetno, da Poljaki ne bodo ovirali levičarskega jezikovnega predloga, če zanje ne bode škodljiv, da celo mogoče je, da bodo zanj glasovali. Zadnjikrat smo izrekli svoje mnenje, da Poljaki za levičarski predlog ne bodo glasovali, ali danes pa priznamo, da smo morda bili preoptimistični. Nakrat so nekateri poljski listi začeli pisati za levičarski predlog. List, ki dobiva poročila iz dobro poučenih krogov, piše, da bodo poljski poslanci vsekako morali glasovati za jezikovni predlog, če bode zakonito zagotavljal pravice poljščini. To bi bila za Poljake velika pridobitev, katere ne smejo žrtvovati frazi o slovanski vzajemnosti. Če bodo Poljaki imeli izbirati mej grofom

Taafejem in dr. Gregrom, se bodo vsekako odločili za prvega. S tem je dovolj jasno povedano, da Poljaki bodo glasovali za jezikovni predlog, ako bode vlada zanj porabila svoj vpliv.

Tako postopanje Poljakov ni lepo, ali preostro se pa obsojati ne more. Mladočehi so si sami odtujili Poljake. Bili bi se morali na nje bolj ozirati. Praktičen politik se povsod ozira na obstoječe razmere in na prazne fraze ne opira svojega dela. Mladočehi so pri svojem delovanju dovolj pokazali, da ne poznajo ali pa nečejo poznati faktičnih razmer, zlasti da ne vedo dovolj ceniti, kako važen faktor so Poljaki v avstrijski notranji politiki.

Pa še nekaj družega je, kar kaže, da je jezikovni predlog ni brez upanja. Že zadnji čas smo omenili, da mu nemški konservativci najbrž ne bodo ravno nasprotni. Danes pa lahko rečemo, da se nismo motili. Mej konservativci se je začelo neko gibanje za osnovo katoliškega centra. Sedanji Hohenwartov klub mnogim ni dovolj katolišk. Tisti, ki pa stvari bolje poznajo, pa trdijo, da povod hrepenenju po katoliškem centru je le neko nasprotje do Slovanov in želja po nemškem državnem jeziku. V Hohenwartovem klubu pa ne morejo prav pokazati teh svojih želja, za to bi ga pa radi razbili. Če se jim to posreči, ne vemo; mi mislimo da ne, ker velik del nemških konservativcev ima vendar proti takemu katoliškemu centru svoje pomisleke, ter bi se v tem mnogo Slovanov potisnilo v liberalni tabor. Toliko pa lahko rečemo, da tisti nemški možje, ki danes tako hrepene po katoliškem centru, se ne bodo dosti pomišljali glasovati za nemški državni jezik.

Iz povedanega je razvidno, da mi Slovenci prav storimo, če smo previdni in računamo s tem, da jezikovno vprašanje pride v državnem zboru na vrsto. Zato je pa treba, da poprej dobro premislimo, kako stališče je nam zavzeti v tem vprašanju. Seveda pred vsem bode treba dobro pregledati vse podrobnosti tega predloga. Ker pa sedaj njega podrobnosti ne poznamo in najbrž še tudi levičarji sami niso povsem jedini, kaka oblika naj se mu da, tudi mi ne moremo se spuščati v nobene podrob-

nosti, temveč moremo le nekaj stvari bolj splošno omeniti.

Že večkrat smo naglašali potrebo jezikovnega zakona, zato pa mi Slovenci ne smemo stvari kar à limine zavrniti, ako bode predlog le imel količkaj nam ugodno obliko. Tudi to nas ne sme motiti, da prihaja od liberalcev, vsaj smo tudi ustavo dobili od liberalne stranke in vendar ima mnogo dobrih določil, in moramo le obžalovati, da se točneje ne izvaja. Pravo je, da smo proti jezikovnemu predlogu, ki prihaja od levicarjev, precej nezaupljivi in ga zatorej moramo skrbneje ogledati, ali če bode imel kake dobre stvari, mi ne smemo teh dobrih stvari kar s slabimi vred zavreči.

Mi vemo, da za nas sedaj ugodna sapa ne vleče. Tudi ko bi Nemci delali jezikovni zakon samo za Koroško in Štajarsko, bi mi takoj rekli, kar odklonimo ga, ker kaj dobrega gotovo ni v njem. Ker bode pa jezikovni zakon veljal tudi za Češko, pa Nemci ne bodo mogli iti tako daleč. Skoro mi lahko rečemo, da s takimi razmerami, kakor so jih Nemci pripravljeni privoliti Čehom, bi mi Slovenci bili precej zadovoljni. Mi smo zadovoljni, da se po slovenskih okrajih na Štajarskem in Koroškem slovenski uraduje in da imamo tod slovenske šole, nikakor pa ne zahtevamo podobno Čehom, da bi po vsej deželi morali uradniki biti vešči obeh deželnih jezikov. Zadovoljni bi bili, da se na gimnazijah na Slovenskem poučuje v slovenščini, in nič nimamo proti temu, če se pri tem določi, da je na vseh srednjih šolah nemščina učni predmet. Niti na misel nam ne pride, da bi zaradi tega, če se v Celji morajo dijaki nemščine učiti, zahtevali, da bi se na graških srednjih šolah morali učiti slovenščine. Čehi se pa upirajo, da bi bila nemščina obvezni predmet na čeških srednjih šolah in sedaj tudi faktično ni. V tem oziru tudi Čehi gredo faktično dalje nego Madjari, Poljaki in Hrvatje. Vsi ti narodi se ne upirajo tako pouku nemščine nego Čehi, ker dobro vedo, da je zanje znanje nemščine velicega pomena.

Pri nas v Avstriji so razmere take, da brez znanja nemščine si temeljito izobraženega človeka skoro misliti ne moremo. Tudi nemškega slovstva ne more zameniti nam nobeno slovansko izvzemši rusko. Mi radi priznavamo, da Čehi in Poljaki hitro napredujejo, da imajo že velike duševne zaklade v svojem slovstvu, ali v znanstvenem oziru pa vendar ne morejo stati še na lastnih nogah. Drugače bi seveda bilo, da se vsi Slovani poprimemo jednega književnega jezika, ali do tega je še daleč.

Manjši narodi se povsod morajo opirati na večje. Na Švedskem je v srednjih šolah obvezna nemščina, na Danskem francoščina, v Srbiji nemščina, v Bolgariji francoščina in ruščina. Vsi spoznavajo, da se morajo opirati na jedno bogatejše slovstvo. Nemci so gotovo omikan narod, ali vendar se ne sramujejo seznanjati se z drugimi slovstvi. V srednjih šolah v Prusiji sta obligatni francoščina in angleščina. Prve Nemci gotovo niso vpejali zaradi ljubezni do Francozov, temveč zaradi tega, ker vedo, da jim jezik kulturnega francoskega naroda ko-

risti. Ravno tako se pa v Avstriji pri določevanju, če se bode kak jezik učil kot učni predmet, ne smemo ravnati po simpatijah ali antipatijah do dotičnega jezika ali naroda, ampak moramo pri tem vzeti naše in občne koristi v poštev.

Nadalje smo mi pa celo odločno za to, da je nemščina parlamentarni jezik našega državnega zbora. Odkritosrčno priznamo, da nismo prijatelji tistih čeških in hrvaških govorov, ki so se slišali zadnja leta v državnem zboru. Nekateri se pri tem sklicujejo na Švico, kjer se razpravlja tudi v vseh treh jezikih v parlamentu. Na to imamo le to omeniti, da so laški govori jako redki, francoščino in nemščino pa vsak omikan Švicar razume, ker se učita v srednjih šolah. V Švici se sedaj lahko poslanci razumejo, če tudi se ne govori le v enem jeziku. Kaka zmešnjava bi pa bila v avstrijskem državnem zboru, ko bi začeli govoriti v vseh jezikih, v katerih izhaja državni zakonik, drug drugemu bi ne razumeli, ker tega pa ne moremo zahtevati, da bi državni poslanec moral znati sedem ali osem jezikov. Mi državnega zbora ne zmatramo za kako komedijo temveč njega razprave zmatramo za resne, zato je pa po našem mnenju potrebno, da se govori v enem jeziku in da se gleda ob enem, da bodo omikanci cele države znali dotični jezik, ki pri sedanjih razmerah mora biti le nemški, kajti še večje težave in zmešnjave bi nastale, ko bi hoteli izbrati kak drug jezik. Iz povedanega je razvidno, da se pač nahaja neki delokrog, kjer bi se lahko nemščini postavno določila neka prednost, ne da bi to bilo v škodo drugim narodom, pa tudi ne v škodo državi, samo da se bode moral ta delokrog točno določiti.

Politični pregled.

Spomin kraljevega reskripta. — Mladočehi so bili sprožili misel, ako se slovesno praznuje po vsem Češkem kraljevega reskripta spomin z dne 12. septembra 1871. leta. Stavili so celo v praškem mestnem zboru predlog, da se praznuje ta spomin. Mestni zbor pa je to slavnost odklonil, ker je večina se vjemala z mnenjem županovim, da je ta spomin prežalosten za Čeha, da bi ga slavili z veseljami. Tedaj je priznal vladar pravice češke krone, in Čehi so že bili tako blizu uresničenja čeških želja, ali je pozneje sledila temu taka prevara. Ker mestni zbor ni hotel prirediti slavnosti, so jo sklenili Mladočehi sami. Vlada je pa videč, da se s takimi slavnostmi le narod razburja, prepovedala na ta dan vse shode. Mladočehi so pa to prepoved hoteli s tem narediti iluzorično, da so sklenili prirediti bankete, h katerim je bil pristop dovoljen le povabljenim. Pa tudi to se ni povsem obneslo. Policija se je šla povsod prepričati, če vabitelji tudi povabljenec osebno poznajo. Kjer to ni bilo, je zbrane razpodila. V Pragi je bil tak shod na Sofijskem otoku. Zbralo se je bilo blizu 150 ljudi, mej njimi skoro vsi mladočeški poslanci. Policija je pa prišla in jih razpodila. Noben izgovor ni pomagal. Odgovorilo se je le: „Pritožite se!“ Sicer je pa dr. Gregor sam nagovarjal ljudi, naj se razidejo, ko je videl, da je policija pripravljena zares uporabljati silo. Ljudstvo je pričakovalo, da se upro poslanci in je bilo malo nejevoljno, kako so se zbaljali policije. Slišali so se klici: „Naši poslanci so prvi zbežali pred bajoneti! To je radikalna opozicija za dosego češkega